

KAZNOVANJE V SLOVENIJI (*QUO VADIS*)

Benjamin Flander

Namen prispevka

Namen prispevka je opozoriti na nekatere ugotovitve študije dinamike kaznovalne politike in zakonodaje v Sloveniji, ki jo je avtor opravil v sodelovanju s prof. dr. Gorazdom Meškom. Avtor v prispevku testira hipotezo, da so spremembe oziroma reforme v slovenski kaznovalni politiki in zakonodaji v zadnjih letih, z redkimi izjemami, povečevale punitivnost in stopnjevale krizo kazenskega pravosodja.

Metode

(Hipo)teza bo testirana s primerjalno analizo sprememb kazenske in prekrškovne zakonodaje, dinamike zaprtih oseb, stališč politikov, strokovnjakov in širše javnosti do kaznovanja, pojavnih oblik penalnega populizma in medijskega prikazovanja kaznovalne problematike.

Ugotovitve

Kaznovalne sankcije so se v zadnjem desetletju in pol večinoma zaostrovale (izjema so nižje globe za nekatere prometne prekrške, ki jih je naplaval penalni populizem politične večine v Državnem zboru). Procesna kazenska in prekrškovna zakonodaja je z zadnjimi reformami postala bolj utilitarna, usmerjena k učinkovitosti in obenem manj garantistična. Te reforme so imele (v navezi z nekaterimi drugimi dejavniki) zelo nazoren praktični učinek: slovenski sistem kazenskega pravosodja je leta 2012 »proizvedel« rekordno število zaprtih ljudi, čeprav se stopnja uradno zaznane kriminalitete ni bistveno povečala. Po drugi strani pa ne gre spregledati, da se Slovenija še ni zatekla k eksplicitno represivnim kaznovalnim strategijam, ki jih uvajajo v nekaterih drugih (zahodnih in nekdanjih socialističnih) državah.

Praktična uporabnost

Optimistično lahko zapišemo, da bi prispevek lahko prispeval k večji premišljenosti tistih, ki v Sloveniji načrtujejo reforme kazenskega pravosodja in sistema kaznovanja.

Ključne besede: kaznovanje, kaznovalna politika, reforme, (nova) punitivnost

1 UVOD

Namen prispevka je opozoriti na nekatere ugotovitve študije dinamike kaznovalne politike in zakonodaje v Sloveniji, ki jo je avtor v obdobju 2010-2013 opravil v sodelovanju s prof. dr. Gorazdom Meškom (za širši prikaz glej Flander in Meško, 2011 in Flander in Meško, 2013). Sistemi kazenskega pravosodja so bili v zadnjih dveh desetletjih povsod po svetu izpostavljeni obsežnim preobrazbam. Cilja, ki ju zasledujejo reforme, sta zlasti dva: zagotoviti bolj učinkovit pregon storilcev kazenskih deliktov (in posledično večjo varnost države, družbe in ljudi), pri čemer za večino reform velja, da sta bila njihova najmanjša skupna imenovalca kaznovalni populizem in povečevanje punitivnosti. Oba pojava sta v zadnjem desetletju v porastu tudi v Sloveniji. Spremembe oziroma reforme v slovenski kaznovalni politiki in zakonodaji so v zadnjih letih, z redkimi izjemami, povečevale punitivnost in stopnjevale krizo kazenskega pravosodja.

2 SPREMEMBE KAZENSKE ZAKONODAJE

Veljavni Kazenski zakonik (KZ-1, 2008) je desno-sredinska koalicija, kljub nasprotovanju večine slovenskih kriminologov in kazenskopravnih strokovnjakov, po preglasovanju odločilnega veta Državnega sveta, sprejela 20. maja 2008 (veljati je začel 1. novembra 2008). KZ-1 je v primerjavi s prejšnjim Kazenskim zakonikom (KZ, 1994), med drugim, predpisal strožje sankcije za obsežen seznam kaznivih dejanj: za kaznivo dejanje omogočanje uživanja prepovedanih drog in za (osnovno) kaznivo dejanje jemanja podkupnine (zgornja meja trajanja zaporne kazni se je pri obeh kaznivih dejanjih s petih zvišala na osem let), za nekatere posege v zasebnost s strani uradnih oseb, za nekatera kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in za nekatera kazniva dejanja zoper človekovo zdravje. Daljšo zaporno kazen kot KZ (1994) je KZ-1 na primer predpisal tudi za nekatera kazniva dejanja zoper pravosodje, za nekatera kazniva dejanja zoper javni red in mir, za posamezne kvalificirane oblike kaznivega dejanja preprečitve uradnega dejanja uradni osebi, za nekatera kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine ter za osnovne in kvalificirane oblike nekaterih kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja.

Skupna značilnost sprememb kazenske zakonodaje, ki so se zgodile v zadnjih letih, je v tem, da so bile izvedene zaradi takšnih ali drugačnih dobrih razlogov oziroma s takšnimi ali drugačnimi dobrimi nameni: s ciljem zagotoviti hitrejše in učinkovitejše sojenje v kazenskih zadevah, učinkovitejši boj proti gospodarski kriminaliteti v luči gospodarske krize¹ in večjo varnost cestnega prometa². Pri

---

¹ S ciljem bolj učinkovitega preprečevanja in pregona gospodarske kriminalitete je bil leta 2011 sprejet sveženj petih zakonov, ki se ga je v javnosti prijel izraz »protitajkunska zakonodaja«.

popisovanju sprememb kazenske zakonodaje kakopak ne moremo mimo spremembe, ki je v strokovni in politični javnosti dvigovala največ prahu: zvišanja najstrožje zagrožene kazenske sankcije s 30 let zaporne kazni na dosmrtni zapor (za najhujša kazniva dejanja kot sta genocid in hudodelstvo zoper človeštvo ter za dve ali več dejanj naklepnega umora).³

Z novo kazensko zakonodajo se je občutno povečal tudi nabor kaznivih dejanj, pri čemer je KZ-1 (2008) nekatera ravnanja, ki so bila prej opredeljena kot prekrški, prekvalificiral v kazniva dejanja. Za ta ravnanja so se posledično zaostriale tudi sankcije. Trend zaostrovanja kazenskih sankcij se je leta 2011 nadaljeval s sprejemom novele Kazenskega zakonika (Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika [KZ-1B], 2011), ki je uvedla nove (samostojne) inkriminacije pri kaznivih dejanjih s področja varnosti cestnega prometa⁴, gospodarske kriminalitete, javnijh financ in nasilja nad otroki.

V sozvočju z reformami kazenskega materialnega prava, ki gredo v smer večje punitivnosti, so bile v zadnjih letih izvedene tudi nekatere pomembne spremembe v kazenskem procesnem pravu. Posebej velja izpostaviti Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-E, 2003) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K, 2011). Novela ZKP-E je predruščila zakonsko ureditev zaslišanja v predkazenskem postopku, saj po novem poleg preiskovalnega sodnika formalno zaslišanje osumljencev (ob jamstvih iz t. i. »mirande«) izvaja tudi policija. Z novelo ZKP-K je zakonodajalec, med drugim, v slovenskem pravnem redu uveljavil prilagojeno različico t. i. »plea bargaining-a«, tj. pogajanja in sporazuma o priznanju krivde med obdolžencem oziroma obtožencem in državnim tožilcem.⁵ Predlagatelj in zakonodajalec sta s temi spremembami želela pospešiti potek kazenskih postopkov in doseči njihovo večjo učinkovitost in ekonomičnost.⁶

V zvezi z obema novelama ZKP so se v stroki in politiki kresala različna, neredko celo nasprotujoča si mnenja. Nekateri strokovnjaki za kazensko pravo so zastopali stališče, da je novela ZKP-E (2003) z vpeljavo (formalnega) policijskega zaslišanja kazensko procesno pravno ureditev v Sloveniji izraziteje

---

² Na področju zagotavljanja varnosti cestnega prometa so spremembe (med drugim tudi strožje kazni) spodbudili odmevni primeri prometnih nesreč s hudimi posledicami za udeležence (V prometni nesreči trije mladi mrtvi, 2009).

³ Poudariti velja, da je KZ-1 (2008) poleg sprememb, ki povečujejo punitivnost, uvedel oziroma razširil možnost izrekanja t. i. alternativnih kazenskih sankcij (*community sanctions*). Te spremembe bi lahko označili kot dobrodošle, saj naj bi zmanjševale punitivnost.

⁴ Pri kaznivih dejanjih s področja varnosti v cestnem prometu je zakonodajalec želel zagotoviti pravno podlago za kaznovanje najhujših kršitev cestnih predpisov ne glede na obliko krivde (Vlada Republike Slovenije, 2011a).

⁵ Reforma ZKP-K je poleg te spremembe uvedla tudi predobravnavni narok in narok za izrekanje kazenske sankcije, ki pod določenimi pogoji lahko nadomesti glavno obravnavo.

⁶ Glej odgovor Vlade Republike Slovenije na zahtevo Državnega sveta, da Državni zbor ponovno odloča o noveli ZKP-K (Vlada Republike Slovenije, 2011b).

pomaknila v smer utilitarnosti in učinkovitosti pregona, in da je cena za te spremembe zmanjšanje procesnih garancij obdolženih (Čibej, 2005).

Podobno lahko ugotovimo glede Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (ZOPNI, 2011). Tudi ta predpis je po mnenju nekaterih pravnih strokovnjakov v interesu bolj učinkovitega preprečevanja in odkrivanja nezakonitih ravnanj poslabšal pravni položaj osumljenih oseb. Zakon je uredil poseben pravdni postopek za odvzem premoženja nezakonitega izvora, ki ga s tožbo zoper imetnika premoženja sproži tožilec Specializiranega državnega tožilstva Republike Slovenije. Pri tem velja obrnjeno dokazno breme – tisti, za katerega obstajajo razlogi za sum, da je premoženje pridobil nezakonito, mora dokazati, da je bilo pridobljeno iz njegovih zakonitih dohodkov oziroma na zakonit način.

Poleg že omenjenih sprejetih in uveljavljenih novel ZKP ne gre spregledati še ene, ki sicer še ni bila sprejeta, tudi zanjo pa velja podobno, kot za že omenjeni noveli. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-M, 2014), ki se na predlog Vlade v Državnem zboru sprejema v nujnem postopku, s ciljem zagotoviti bolj učinkovito odkrivanje in preiskovanje zahtevnih in hudih kaznivih dejanj med drugim uvaja pravno podlago za odreditev in uporabo t. i. IMSI-lovilca, tj. tehničnega sredstva za ugotavljanje podatkov za razpoznavo številke komunikacijskega sredstva in številke za elektronsko komuniciranje za namen izvedbe dveh prikritih preiskovalnih ukrepov: (1) pridobivanja prometnih podatkov v elektronskem komunikacijskem omrežju in (2) nadzora elektronskih komunikacij s prisluškovanjem in snemanjem. Predlagatelj to spremembo med drugim utemeljuje s stališčem, da posamezniki, ki izvršujejo kazniva dejanja v hudodelski združbi, uporabljajo le njim medsebojno znane telefonske aparate in številke ter v kratkih časovnih presledkih ob osebni stiku menjajo tako aparate kot številke. Policija posledično, po mnenju predlagatelja, s klasičnimi metodami preiskovanja ne more pridobiti telefonskih številke, s katerimi komunicirajo člani hudodelskih združb, in posledično tudi ne prestrezati teh komunikacij z uveljavljenimi prikritimi preiskovalnimi ukrepi. Podobno velja tudi v primerih, ko osumljenci komunikacijo prek Skypa in elektronske pošte: ker, kot navaja predlagatelj, že pri viru kriptirajo komuniciranje preko spletnega omrežja, s tem praktično onemogočijo izvedbo prikritega preiskovalnega ukrepa nadzora elektronskih komunikacij s prisluškovanjem in snemanjem, saj se ta ukrep izvaja tako, da operater prestreže komunikacijo v svojem omrežju in nato vsebino komunikacije posreduje nadzornemu centru policije. Zato je treba po mnenju predlagatelja v primerih, ko so izpolnjeni zakonski pogoji za izvedbo omenjenega prikritega preiskovalnega ukrepa, na ustrezen (tehnično podprt) način omogočiti prestrezanje komunikacije že pri viru.

Zdi se, da se v prikazanih reformah kazenske procesne zakonodaje v Sloveniji zrcali trend, ki je v zadnjem času prisoten tudi v drugih demokratičnih državah. Spremembe procesne kazenske

zakonodaje, ki načeloma stopnjujejo nadzor nad tradicionalnimi policijskimi oziroma preiskovalnimi postopki, obenem hote ali nehote policijo potiskajo v smeri širše (in tehnološko bolj podprte) uporabe prikritih načinov in sredstev preiskovanja, ki se – uspešneje kot klasična pooblastila policije – izmikajo učinkovitemu sodnemu nadzoru in na dolgi rok pomenijo intenzivnejše posege v človekovo integriteto (Klemenčič, 2008).

3 SPREMEMBE PREKRŠKOVNEGA PRAVA

Spremembe v prekrškovnem pravu so v zadnjem desetletju in pol kontinuirano povečevale punitivnost. Za prekoračeno hitrost v naselju ali izven njega in vožnjo pod vplivom alkohola so se, na primer, globe konstantno zviševale od leta 1998, najbolj občutno pa v letih 2010 in 2012. To spoznanje lahko dokumentiramo z naslednjima primeroma: globa za prekoračitev hitrosti v naselju nad 30 km/h, ki je leta 1998 znašala 200 EUR, se je zvišala na 1000 EUR, tj. za petkrat, za voznike, ki imajo v krvi od 0,51 do 1,10 grama alkohola na kilogram krvi v organizmu, pa se je globa s 150 EUR (1998) zvišala na 900 EUR (2012).⁷

Ukrep, ki je bil jasen pokazatelj trenda stopnjevanja punitivnosti, je, na primer, uvedla tudi novela ZVCP-1E (Ur.l. RS, št. 37/2008). Ta je zoper voznika, pri katerem je prisotnost alkohola preseгла 1,10 grama na kilogram krvi oziroma 0,80 grama na kilogram krvi, ko gre za voznika začetnika, pod določenimi pogoji pa tudi ob zavrnitvi preizkusa testa alkoholiziranosti, uvedla ukrep obveznega pridržanja (od 6-12 ur) v primeru alkoholiziranosti. Ukrep je bil omiljen leta 2010 z Zakonom o pravilih cestnega prometa (ZPrCP, 2010), ki je uvedel možnost odstopa od pridržanja, če se voznika lahko iz prometa izloči na drug način.⁸

Uvedba instituta uklonilnega zavora (gre za institut, ki naj ne bi bil sankcija za prekrške, temveč ukrep, ki naj bi storilca prekrška prisil k plačilu globe) z Zakonom o prekrških (ZP-1, 2003) (zakon se je začel uporabljati leta 2005) je izrazito povečala število zaprtih oseb. Po mnenju nekaterih kriminologov⁹ je zakon kot sankcijo za prekrške sicer odpravil kazen zavora do 30 dni, a *de facto* prostostnih sankcij za prekrške ni ukinil. Z institutom uklonilnega zavora naj bi bil v slovenski pravni red uveden t. i. dolžniški zapor, ki po mednarodnem pravu človekovih pravic ni dopusten.

---

⁷ Glej Zakon o varnosti cestnega prometa (ZVCP, 1998), Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1, 2004, 2008), Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP, 2010) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP-A, 2012).

⁸ Policija je v svojem letnem poročilu za leto 2011 zabeležila upad števila pridržanih voznikov v primerjavi z letom prej (za 19,4 %) (Policija, 2012). Vzrok upada pridržanj bi bila lahko uveljavitev ZPrCP (2010).

⁹ Do uklonilnega zavora je bil med drugimi kritičen tudi Svet za kaznovalno pravo, posvetovalni organ Ministrstva za pravosodje, ki ga sestavljajo ugledni pravni strokovnjaki (glej Berdon, 2010).

Med spremembami, ki prekrškovno zakonodajo potiskajo v smer večje punitivnosti, velja ne nazadnje omeniti tudi Zakon o občinskem redarstvu (ZORed, 2006) in Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1, 2006). Oba prdpisa (njuna komentarja) se opirata na teorije, ki so v novejši kriminološki literaturi prepoznane kot dejavnik stopnjevanja punitivnosti (primerjaj Jarc in Nunič, 2007 in Flander in Zupan, 2007).

4 DINAMIKA ZAPIRANJA

Čeprav drži, da ima Slovenija v svetovnem merilu eno najnižjih stopenj zaprtih ljudi (tj. 68/100000 prebivalcev, kar je primerljivo s skandinavskimi državami), ne gre spregledati, da se je dnevno povprečje števila zaprtih oseb v zavodih za prestajanje kazni zapora v zadnjem desetletju povečalo za več kot 26 %. Narašča tudi skupno število zaprtih oseb, število zaprtih oseb v prostorih s strožjim režimom in število na novo sprejetih oseb v zavodih za prestajanje zaporne kazni. Podoben trend opazimo tudi pri gibanju povprečnega števila obsojenih in povprečnega števila uklonilno zaprtih oseb – tudi to število se je v zadnjih letih povečalo. Povečuje se tudi število izrečenih stranskih kazni in varnostnih ukrepov, število pogojno odpuščenih se zmanjšuje, število povratnikov in predčasno odpuščenih pa je v zadnjih letih ostalo na približno enaki ravni (Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, 2013). Tudi ob pogledu na dinamiko zapiranja lahko sklenemo, da se punitivnost v Sloveniji povečuje, kljub temu, da je bilo v zadnjem obdobju največ oseb obsojenih na relativno kratke zaporne kazni, da je povprečno število pripornikov v zadnjih dveh letih padlo, in da je bilo izrečenih več alternativnih kazenskih sankcij kot v prejšnjih letih.

5 JAVNO MNENJE IN MEDIJSKO POROČANJE O KAZNOVANJU

V drugi polovici osemdesetih let je bila slovenska javnost pretežno naklonjena strožjemu kaznovanju oziroma daljšim zapornim in višjim denarnim kaznim za storilce kaznivih dejanj. Za vsa v anketi navedena kazniva dejanja bi večina vprašanih za v anketi navedena kazniva dejanja storilce kaznovala strožje kot je določala takrat veljavna zakonodaja (Toš et al., 1997). Stališče javnosti do kaznovanja na splošno in smrtne kazni posebej se je nato bistveno spremenilo v času osamosvajanja in demokratizacije ob koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih let. Po osamosvojitvi in uveljavitvi demokratičnega političnega sistema je bila, na primer, naklonjenost slovenske javnosti ukinitvi smrtne kazni bolj ali manj konstantna vse do leta 2009: ukinitvi kapitalnega kaznovanja je bila od začetka 90-ih let dalje naklonjena približno polovica vprašanih (*ibid.*). Pomemben premik v odnosu Slovencev do smrtne kazni in kaznovanja so raziskave Slovenskega javnega mnenja (SJM) pokazale v letih 2004-2009. Leta

2005 je, na primer, 35,2 % vprašanih menilo, da smrtne kazni nikoli ne moremo opravičiti, leta 2008 pa le še 29,8 % (*ibid.*).

Podpora strožjemu kaznovanju storilcev kaznivih dejanj v zadnjih letih spet narašča. Raziskava Fakultete za varnostne vede (Mitar in Meško, 2008), ki se je osredotočila na policiste in študente dveh slovenskih fakultet (izsledki te raziskave kažejo na kaznovalno naravnost specifičnih skupin prebivalstva in kot takšni niso reprezentativni za slovensko populacijo kot celoto), je pokazala, da 60,5 % vseh vprašanih zagovarja smrtno kazen, le 39,5 % vprašanih pa smrtne kazni nasprotuje. Večinsko so smrtne kazni nasprotovali le študenti prava (61,4 %). Med študenti Fakultete za varnostne vede je smrtno kazen zagovarjalo 57,2 %, nasprotovalo pa ji je 42,8 % vprašanih. Še bolj so bili smrtne kazni naklonjeni policisti (72,9 % vprašanih je podpiralo smrtno kazen, nasprotovalo pa ji je le 27,1 %). Iz navedenega izhaja, da v Sloveniji le vsak četrti policist nasprotuje smrtne kazni.

Novejše študije punitivnosti pri študentih Fakultete za varnostne vede kažejo na nekoliko manjšo kaznovalno naravnost. Med študenti te fakultete je podpora smrtne kazni s 60 % padla na 47 %, anketiranci pa so hkrati pripisali večjo težo restituciji kot retribuciji in povračilnim učinkom kaznovanja (glej Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012 in Meško, Fields, Vošnjak in Šifrer, 2013). Tudi v zvezi s to raziskavo je treba opozoriti, da njeni izsledki kažejo na (manjšo) kaznovalno naravnost specifičnih skupin prebivalstva in kot takšni niso reprezentativni za slovensko populacijo kot celoto.

Raziskava SJM leta 2009 je pokazala, da se je 75,5 % vprašanih strinjalo s tem, da je Slovenija uvedla kazen dosmrtnega zapora, in da je več kot polovica vprašanih (54,9 %) menila, da izrekanje strožjih kazni s strani sodišč lahko vpliva na zmanjšanje števila kaznivih dejanj (Toš et al., 2009). Iz tega lahko sklepamo, da je imel zakonodajalec leta 2008 ob uvedbi kazni dosmrtnega zapora močno oporo v javnem mnenju.

Glede medijskega prikazovanja kaznovalne problematike velja poudariti, da je skupni imenovalec poročanja o kriminaliteti v različnih časnikih poročanje o skrajnih primerih kaznivih dejanj, zanemarjanje uradnih virov, odsotnost glasu strokovnjakov (sociologov, kriminologov itn.), osredotočenost na nasilje, predstavljanje kriminalitete v tujini, ki nima neposrednega vpliva na družbene razmere v Sloveniji itn. Medijska slika problematike kriminalitete in njenega kaznovanja je popačena zaradi arbitrarnega izbiranja dogodkov, ki jih mediji objavijo in izkrivljenega načina njihove predstavitve (članki v slovenskih časnikih redko predstavijo družbene vzroke kriminalitete) (Bučar Ručman, 2011).

Kljub opisani skaznovalno-populistični usmerjenosti slovenskih medijev pa velja pripomniti, da je senzacionalistično in populistično poročanje o kriminaliteti in kaznovanju, podobno kot drugod, tudi v

Sloveniji značilno predvsem za rumeni tisk (v t. i. resnem tisku je pisanje o kaznih in kaznovanju bolj uravnoteženo)¹⁰. Čeprav učinkov teh publikacij na stališča o kaznovanju in kaznovalno politiko v študijah, ki sva jih opravila z kolegom profesor Meškom, nismo merili, lahko ocenimo, da je bila v preteklosti v Sloveniji korelacija med stališči, ki so v zvezi s kaznovanjem zastopana v rumenem tisku (in medijih na splošno), in kaznovalno politiko razmeroma majhna, in da takšna ostaja tudi v zadnjih letih.

6 KAZNOVALNI POPULIZEM

T. i. penalni populizem v Sloveniji ni prisoten samo v medijskem/novinarskem poročanju o kriminaliteti in kaznovanju, temveč tudi v stališčih, ki jih javno (prek javnih glasil) izražajo pravni in drugi strokovnjaki. Pojavil se je zlasti v razpravi ob uvedbi kazni dosmrtnega zapora s KZ-1 leta 2008.

Predlagatelj zakonika (Ministrstvo za pravosodje) je uvedbo kazni dosmrtnega zapora med drugim utemeljeval z argumentom, da je dosmrtna zaporna kazen potrebna zaradi uskladitve slovenske zakonodaje z Rimskim statutom, s katerim je bilo ustanovljeno Mednarodno kazensko sodišče v Haagu. Eden od pravnih strokovnjakov, ki so sodelovali pri nastajanju predloga zakonika, je menil, da Slovenija brez te uskladitve »ne bi mogla izpeljati sojenja za kazniva dejanja, ki so opredeljena v Rimskem statutu oziroma izvršiti kazni dosmrtnega zapora, ki bi jo izreklo mednarodno sodišče, saj veljavni Kazenski zakonik takšne kazni ne pozna« (Deisinger, 2008, str. 14-16). Poudaril je, da prevzem te kazni v slovensko zakonodajo po statutu sicer ni obvezen, lahko pa država to stori »zaradi njene zaveze k statutu in h kaznovanju najhujših mednarodnih hudodelstev« (*ibid.*). S tem bi država pokazala, da je »verodostojna podpisnica mednarodne pogodbe in da v vrednostnem pogledu najhujše oblike najhujših kaznivih dejanj zoper človečnost tudi s predpisano kaznijo dosmrtnega zapora vrednoti enako kot večina mednarodne skupnosti« (*ibid.*). Kazenskopravni strokovnjak se je vprašal, »ali smo nemara pozabili na žrtve najhujših kaznivih dejanj, ki so se zgodila v Srebrenici, Vukovarju in Kninu in na okrutne serijske umore v Sloveniji« (*ibid.*). Isti strokovnjak je ob neki drugi priložnosti javno izrazil stališče, da se mu zdi to, da v Sloveniji nismo imeli dosmrtnega zapora, »podcenjevalno do štiriindvajsetih držav članic Evropske Unije, ki v svojo kazensko zakonodajo vključujejo tudi kazen dosmrtnega zapora.«¹¹ Drug pravni strokovnjak, ki je sodeloval pri nastajanju predloga KZ-1, je prikazana stališča podkrepil s še bolj eksplicitnim kaznovalnim populizmom: »Če bi nekdo nad Kitajci

---

¹⁰ V zgoraj omenjeni študiji (glej Flander in Meško, 2011) smo opravili analizo poročanja štirih slovenskih časnikov o predlogu oziroma uvedbi dosmrtnega zapora v slovensko kazensko zakonodajo. Študija je (hipo)tezo potrdila.

¹¹ To svojo tezo je predstavil na osrednjem pravnem dogodku leta – na Dnevih pravnikov 2007 v Portorožu.

izvedel genocid, bi v Sloveniji sedel 1,37 sekunde za vsakega umorjenega... To je po mojem mnenju prenzka cena za človekovo življenje ... «.¹²

Nekateri slovenski kriminologi in strokovnjaki za kazensko pravo s Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, Inštituta za kriminologijo in Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru so uvedbi kazni dosmrtnega zapora nasprotovali z argumenti, ki so bili precej bolj prepričljivi (in manj kaznovalno-populistični) od tistih, ki jih je zastopal predlagatelj.

Kaznovalni populizem se je, v drugačni preobleki, znova pojavil v letu 2012. Predlagatelj sprememb prekrškovne zakonodaje (desno-sredinske politične stranke v vladni koaliciji) je ocenil, da so globe za nekatere prometne prekrške v Sloveniji višje kot globe v sosednjih državah. Na osnovi tega spoznanja je predlagal nižje globe za nekatere primere prekrškov zaradi prekoračitve hitrosti (predlog je, na primer, za prekoračitev hitrosti na območju umirjenega prometa za deset kilometrov na uro predvidel znižanje globe s 300 na 80 evrov in ukinitvev izreka treh kazenskih točk).

Predstavniki pedlagatelja so v javnih nastopih uporabljali penalno-populističen besednjak, saj so med drugim opozarjali, da "imamo višje kazni kot v Nemčiji, čeprav imajo tam višje plače" (Za blažje prometne prekrške kmalu verjetno nižje kazni, 2012). Nasprotniki predloga za znižanje glob (levo-sredinska politična opcija, ki je strožje sankcije v času, ko je bila na vladi, uzakonila) so menili, da gre za predlog predvolilne narave, in da je njihova zakonodaja pomagala k zmanjšanju smrtnih žrtev v prometu. Po njihovem bi se voznik sankciji lahko izognil »z umirjeno in varno vožnjo, ki je skladna s predpisi«.¹³

Poudariti velja, da je prav prizadevanje političnih akterjev, da bi volivcem ugajali, po eni strani z zaostrovanjem sankcij za kazniva dejanja (izjemoma tudi za nekatere prekrške), in po drugi strani z zniževanjem sankcij za prekrške na področju cestnega prometa, ena od značilnih pojavnih oblik kaznovalnega populizma (Dzur, 2010). To vrsto politične retorike smo na obeh straneh političnega spektra zasledili tudi v Sloveniji. Kaznovalni populizem se je, ne nazadnje, v Sloveniji, podobno kot v večini ostalih evropskih držav, pojavil tudi v »preventivnih programih« na področju varnosti cestnega prometa. Ti so se opirali na slogane (objavljeni so bili na radiu, televiziji, obcestnih reklamnih plakatih itn.), ki »preventivno« svarijo (grozijo) s kaznijo, smrtjo ali poškodovanjem zdravja (na primer s fotografijami obupanih svojcev žrtev, s slogani »hitri vozniki umirajo mlajši« ipd.) (širše Flander in Meško, 2013).

---

¹² Profesor Vid Jakulin je ta svoj uvid, ki se opira na »matematično« pravičnost kaznovanja in starozavezni »*ius talionis*« (nanj se sklicuje retributivna doktrina kaznovanja), predstavil v večerni informativni oddaji »Odmevi« na prvem programu TV Slovenija.

¹³ Vladni predlog novele Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP-A, 2012) je začel veljati 28. julija, uporabljati pa se je začel 1. septembra 2012.

7 SKLEP

V Sloveniji javnost v zadnjih letih spet postaja bolj naklonjena strožjemu kaznovanju, na krilih kaznovalnega populizma pa se zaostrojeta tudi kaznovalna politika in zakonodaja. Trend povečevanja punitivnosti se kaže tudi v povečevanju števila zaprtih oseb, v spremembah prekrškovnega prava in reformah kazenske procesne zakonodaje, ki v interesu (čim) večje učinkovitosti zožujejo procesna jamstva osumljencev/obdolžencev. Ti premiki v Sloveniji nimajo več samo simbolnih oziroma simboličnih učinkov. Kazensko pravosodje je v Sloveniji, podobno kot v večini demokratičnih držav, v krizi. Pri tem je njegova nemara največja težava v tem, da spremembe zakonodaje, ki naj bi sistem napravile bolj učinkovit, krizo kazenskega pravosodja praviloma stopnjujejo.

LITERATURA

- Berdon, S. (6. 6. 2010). *Ker državi drugače ne uspe izterjati dolgov, prekrškarje še vedno pošilja v uklonilni zapor*. Dnevnik.si. Pridobljeno na <http://www.dnevnik.si/kronika/1042378868#>.
- Bučar Ručman, A. (2011). *Potrošniška demokracija: analiza politično–medijskega diskurza sodobnih »demokratičnih« družb*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Center za raziskovanje javnega mnenja (2013). *Politbarometer: javnomnenjske raziskave o odnosu javnosti do aktualnih razmer in dogajanj v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Čibej, Z. (2005). *Miranda: ustavna pravica ali ne?* Revus – revija za evropsko ustavnost, (5), 7–35.
- Deisinger, M. (2008). *Nekatere kazenske sankcije v osnutku KZ-1*. *Pravna praksa*, 27(2), 14–16.
- Dzur, A. W. (2010). *The myth of penal populism: Democracy, citizen participation, and American hyperincarceration*. *The Journal of Speculative Philosophy*, New Series, 24(4), 354–379.
- Flander, B. in Meško, G. (2011). *'Punitiveness' and penal trends in Slovenia: On the 'shady side of the Alps'?* V H. Kury in E. Shea, *Punitivity international developments* (str. 227–249). Bochum, Universitätsverlag Brockmeyer.
- Flander, B. in Meško, G. (2013). *Punitivnost in penalni populizem v Sloveniji*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana, 2013/4, 330–344.
- Flander, B. in Zupan, M. (2007). *Kontrapunkt varnosti in dostojanstva: marginalije k izidu Zakona o varstvu javnega reda in miru s komentarjem*. *Pravna Praksa*, 26(19), 35–37.
- Jarc, S. in Nunič, M. (2007). *Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1) s komentarjem*. Ljubljana: GV Založba.
- Kazenski zakonik (KZ) (1994). Uradni list RS, (63/94).
- Kazenski zakonik (KZ-1) (2008). Uradni list RS, (55/08).
- Klemenčič, G. (2008). *Temeljni postulati kazenskega (procesnega) prava – kolateralna žrtev tehnokracije in boja zoper kriminaliteto*. *Podjetje in delo*, 34(6–7), 1410–1419.

- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). *Punitivnost, viktimizacija in strah pred kriminaliteto pri študentih varstvoslovja - rezultati spletne ankete*. *Varstvoslovje*, 14(1), 75–96.
- Meško, G., Fields, C. B., Vošnjak, L. in Šifrer, J. (2013). *Perspectives on punitivity, victimisation and fear of crime - results from the Slovenian criminal justice student survey*. V H. Kury in J. Winterdyk (ur.), *Fear of crime and punitiveness: Results from international student surveys* (str. 139-157). Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer.
- Mitar, M. in Meško, G. (2008). *Stališča do smrtne kazni med študenti prava, študenti varstvoslovja in policisti*. *Varstvoslovje*, 10(1), 156–173.
- Policija (2012). *Poročilo o delu policije za 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Služba generalnega direktorja policije, Sektor za systemske naloge in razvoj, Oddelek za načrtovanje in analitiko. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2011.pdf>
- Protitajkunska zakonodaja bo stopila v veljavo* (2. 11. 2011). 24ur. com. Pridobljeno na <http://www.24ur.com/novice/slovenija/dz-na-izredni-seji-znova-o-petih-zakonskih-besedilih.html>
- Toš, N. (ur.) (1997). *Vrednote v prehodu I. Slovensko javno mnenje 1968-1990*. Ljubljana: Dokumenti SJM.
- Toš, N. (ur.) (2009). *Vrednote v prehodu I. Slovensko javno mnenje 2004-2009*. Ljubljana: Dokumenti SJM.
- Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij (2013). *Letno poročilo 2012*. Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje, Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Pridobljeno na http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/LP_2012.pdf
- Vlada Republike Slovenije (2011a). *137. redna seja Vlade RS*. Pridobljeno na http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/137_redna_seja_vlade_rs_17865/
- Vlada Republike Slovenije (2011b). *Mnenje Vlade Republike Slovenije o zahtevi Državnega sveta, da Državni zbor ponovno odloča o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K)*. Pridobljeno na <http://imss.dz-rs.si/imis/7f0c091ee96e4bd92ff0.pdf>
- Za blažje prometne prekrške kmalu verjetno nižje kazni* (15. 6. 2012). *Dnevnik.si*. Pridobljeno na <http://www.dnevnik.si/clanek/1042536309>
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-E) (2003). Uradni list RS, (56/03).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K) (2011). Uradni list RS, (91/11).
- Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-M). Vlada Republike Slovenije, 23.10.2014.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B) (2011). Uradni list RS, (91/11).

Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (ZOPNI) (2011). Uradni list RS, (91/11).

Zakon o prekrških (ZP-1) (2003). Uradni list RS, (7/03).

Zakon o pravilih cestnega prometa (ZPrCP) (2010). Uradni list RS, (109/10).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP-A). (2012). Uradni list RS, (57/12).

Zakon o varnosti cestnega prometa (ZVCP). (1998). Uradni list RS, (30/98).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1). (2004, 2008). Uradni list RS, (83/04, 56/08).

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006). Uradni list RS, (70/06).

Zakon o občinskem redarstvu (ZORed). (2006). Uradni list RS, (139/06).